

Development Model for Creating a Conservation and Cultural Tourism Route in Tham Nakha, Bueng Khong Long District, Bueng Kan Province

Wuttipong Busarakham, Siriwan Sanan-ue, Chananya Sinchun, Sonprachan Siangyen,
Ornicha Krongyutti and Suphasorn Wansuttha

Department of Thai Traditional Medicine, Faculty of Science, Udon Thani Rajabhat University, Thailand

E-mail: toiloi1971@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-6023-8398>

E-mail: namsaitim1971@udru.ac.th, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-1608-4140>

E-mail: chananda0106@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-8201-3326>

E-mail: sornprachan@hotmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-5745-503X>

E-mail: ornnicha.k@udru.ac.th, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-6712-360X>

E-mail: supasson.wa@udru.ac.th, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-7601-2515>

Received 11/10/2024

Revised 18/10/2024

Accepted 18/11/2024

Abstract

Background and Aims: This research focuses on developing a model for a conservation and cultural tourism route in Tham Nakha, located in Bueng Khong Long District, Bueng Kan Province. The current progress report highlights the development of tourism activities in Tham Nakha's potential tourist areas. A focus group was organized to discuss tourism management at Phu Langka National Park in Pho Mak Khaeng Subdistrict. Data collection involved in-depth interviews using structured questionnaires with tourism operators from both Tham Nakha and Wat Tham Chai Mongkhon in Bueng Khong Long District.

Methodology: This research employed both qualitative and quantitative methodologies, incorporating data examination, interpretation, and analysis, with a focus on qualitative data analysis. The scope of the study covered a diverse range of stakeholders, including tourism stakeholders from both public and private sectors, tourism-related business operators, tourism officials, Thai and foreign tourists, as well as local sages and experts in community history and local wisdom. Additionally, the research engaged community leaders, such as kamnan, village headmen, assistant village headmen, the chairman of the eco-tourism group, the cultural group leader, and the head of the pilot group responsible for managing homestay accommodations along the eco-tourism and cultural route in the Tham Nakha area and Tham Chai Mongkol Temple in Bueng Khong Long District, Bueng Kan Province. This report outlines the current progress of the research.

Results: Tourism stakeholders from both the government and local levels, including the District Chief of Bueng Khong Long, the Mayor of Pho Mak Khaeng Subdistrict Administrative Organization (Mr. Nimon Chanuchit), and the Permanent Secretary of the Subdistrict Administrative Organization (Petty Officer 1st Class Sek San Sakkhin Nadi), emphasized the importance of focusing on effective management and environmental protection in the Tham Nakha area. In terms of management, they proposed utilizing the National Park Department's Que Q application to manage the daily limit of 700 tourists, as the growing number of visitors

[965]

Citation:

Busarakham, W., Sanan-ue, S., Sinchun, C., Siangyen, S., Krongyutti, O., & Wansuttha, S. (2025). Development Model for Creating a Conservation and Cultural Tourism Route in Tham Nakha, Bueng Khong Long District, Bueng Kan Province. *Interdisciplinary Academic and Research Journal*, 5 (2), 965-980;

DOI: <https://doi.org/10.60027/iari.2025.282429>

has impacted the area's sustainability. Standardizing local tour guides is also crucial, ensuring they possess the necessary qualities for serving both Thai and foreign tourists, including English skills. Registration of local guides with relevant agencies will improve monitoring and management. The stakeholders stressed the importance of balancing the involvement of local communities and the National Park Department in managing the area, especially in resolving issues related to tourism guidance and public safety. They noted that local guides receive training from the Ministry of Tourism and Sports, focusing on tourist safety, and highlighted the need for systematic management that involves both internal and external stakeholders. This includes contributions from the Ministry of Tourism and Sports, the National Park Department, and around 700 local guides. Management in the area is divided between the community (70%) and local stakeholders (30%), with recommendations based on user satisfaction assessments to guide improvements. The policy framework for this management includes an analysis of internal strengths and weaknesses, external opportunities and challenges, and proposals from the Subdistrict Administrative Organization (SAO) aimed at fostering integration among government agencies, the private sector, and the local community. The District Quality of Life Development Committee (QDC) plays a key role in this integration, working alongside the District Public Health Office (DPHO) to implement development projects across multiple sectors.

Conclusion: The study's conclusion will be presented to stakeholders, including government agencies and local authorities, to secure funding for tourism management strategies. The Subdistrict Administrative Organization President stressed increasing tourism and improving tour guides, with support from various funding sources. Cooperation from all sectors is vital, including using the Health Charter for project support. Coordination with the Department of National Parks and local leaders will ensure effective implementation and sustainable development.

Keywords: Development Model; Ecotourism Route; Nakha Cave Culture; Bueng Khong Long District; Bueng Kan Province

รูปแบบพัฒนาการสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรมถ้ำนาคา อำเภอบึงโขงหลง จังหวัดบึงกาฬ

วุฒิพงศ์ บุษราคัม, ศิริวรรณ สนั่นเอื้อ, ชนัญญา สินชื่น, สอนประจันต์ เสียงเย็น, อรณิชา ครองยุติ
และสุภัทสร วันสุทะ

สาขาวิชาการแพทย์แผนไทย คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

บทคัดย่อ

ภูมิหลังและวัตถุประสงค์: งานวิจัยครั้งนี้เรื่อง รูปแบบพัฒนาการสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรมถ้ำนาคา อำเภอบึงโขง หลง จังหวัดบึงกาฬ รายงานความก้าวหน้างานวิจัยเรื่อง พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพพื้นที่ถ้ำนาคา กิจกรรมการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในด้านการจัดการ การท่องเที่ยวถ้ำนาคา ณ อุทยานแห่งชาติภูผาเหล็ก ตำบลโพธิ์หมากแข้ง อำเภอบึงโขงหลง จังหวัดบึงกาฬ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ ทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกทั้งผู้ประกอบการ ท่องเที่ยวพื้นที่ถ้ำนาคา วัดถ้ำชัยมงคล อำเภอบึงโขงหลง จังหวัดบึงกาฬ

ระเบียบวิธีการวิจัย: ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) และวิจัยเชิงปริมาณ การตรวจสอบข้อมูล และการแปลผล การวิเคราะห์ข้อมูล ในงานวิจัยนี้ ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ขอบเขตด้านประชากร ผู้ที่เกี่ยวข้องทางการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและเอกชน ผู้ประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวต่างชาติ ประชาชนชาวบ้านและผู้ที่มีความรู้ด้านประวัติศาสตร์ชุมชน ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ ผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และ ประธานกลุ่มด้านวัฒนธรรม และประธานกลุ่มผู้นำร่องในการจัดการที่พักโฮมสเตย์ในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และ วัฒนธรรมพื้นที่ถ้ำนาคา วัดถ้ำชัยมงคล อำเภอบึงโขงหลง จังหวัดบึงกาฬ รายงานความก้าวหน้าจากการวิจัย

ผลการวิจัย: ความคิดเห็นเป็นรายบุคคลผู้ที่เกี่ยวข้องทางการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐปลัดอำเภอบึงโขงหลง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์หมากแข้ง (นายนิมนต์ ชานูชิต) และ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์หมากแข้ง (จำเริญ เสกสรรค์ ศักขี นาคี) มีความคิดเห็นว่าการเน้นด้านการจัดการ และด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งในด้านการจัดการจะเน้นในการใช้ แอปพลิเคชัน Que Q ของกรมอุทยานแห่งชาติ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวจำนวน 700 คนต่อวัน ปัจจุบันมีผลสะท้อนต่อการขึ้นถ้ำนาคาจาก นักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ทั้งเรื่องของการจองขึ้นถ้ำและจำนวนผู้มาเที่ยวในแต่ละวันสำหรับผู้นำเที่ยวท้องถิ่นเพื่อขึ้นถ้ำนาคา ควรมีมาตรฐานเดียวกันในการนำเที่ยว สามารถคัดกรองบุคคลที่จะมาเป็นผู้นำเที่ยวท้องถิ่น เช่น มีบุคลิกภาพ ลักษณะที่ดี เหมาะสมกับการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เป็นต้น และอาจเพิ่มเติมด้านภาษาอังกฤษเพื่อความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวได้ ทั้งนี้ไกด์ท้องถิ่นต้องมีการลงทะเบียนกับทางกรมอุทยานแห่งชาติและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อ สามารถติดตามได้สะดวกขึ้นค่านึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ถ้ำนาคา ซึ่งประกอบด้วยประชาชนในท้องถิ่นและกรมอุทยาน แห่งชาติ โดยในสมัยก่อนประชาชนสามารถขึ้นไปบนพื้นที่ป่าได้ พอมีกฎหมายว่าด้วยอุทยานแห่งชาติบังคับใช้จึงทำให้พื้นที่ ดังกล่าวมีเจ้าหน้าที่ของกรมอุทยานแห่งชาติเข้ามาดูแลเน้นการแก้ปัญหาด้านการนำเที่ยวบนถ้ำนาคา, ด้านสาธารณสุข, และเรื่อง ของการกักตัว โดยในด้านการนำเที่ยวจะเกิดปัญหาในความแตกต่างระหว่างผู้นำเที่ยวทั่วไปและผู้นำเที่ยวท้องถิ่น ข้อแตกต่างคือ ผู้นำเที่ยวท้องถิ่นจะได้รับการอบรมหลักสูตร 3 วัน จากกระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬา ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวทุกกรณีเป็นหลัก การจัดการเชิงระบบ มีทั้งภายใน และภายนอก Focus เน้นด้านการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว โดยมีส่วนร่วมจากกระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬา, กรมอุทยานแห่งชาติ, ไกด์

ท้องถิ่น ประมาณ 700 คน จะทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงพัฒนาให้ดีขึ้น ทั้งนี้การบริหารจัดการเกิดจากชุมชน ประมาณ 70% จากท้องถิ่นประมาณ 30% นำข้อเสนอแนะ จากผลประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บริการมา ปรับปรุงพัฒนาการบริหารจัดการให้เป็นรูปธรรม ถือเป็นการบริหารจัดการเชิง นโยบาย ประกอบด้วย 1) การ วิเคราะห์ปัจจัยภายใน (จุดแข็ง, จุดอ่อน) และการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก (โอกาส, อุปสรรค) ของหน่วยงาน 2) ข้อเสนอเชิงนโยบาย จากองค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) เน้นด้านคนและการจัดการ ส่วนที่สำคัญคือ คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) ที่เกิดจากการบูรณาการระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาค ประชาชน อีกทั้ง สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ (สสอ.) ที่มีโครงการช่วยเหลือและพัฒนา หลายฝ่าย

สรุปผล: ผลสรุปของการศึกษาจะนำเสนอต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมถึงหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อหาแหล่งทุนสำหรับกลยุทธ์การจัดการการท่องเที่ยว ประธานองค์การบริหารส่วนตำบลเน้นย้ำถึงการเพิ่ม จำนวนนักท่องเที่ยวและการพัฒนามัคคุเทศก์ โดยได้รับการสนับสนุนจากแหล่งทุนต่างๆ ความร่วมมือจากทุก ภาคส่วนมีความสำคัญอย่างยิ่ง รวมถึงการใช้กฎบัตรด้านสุขภาพเพื่อสนับสนุนโครงการ การประสานงานกับ กรมอุทยานแห่งชาติและผู้นำท้องถิ่นจะช่วยให้เกิดการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : รูปแบบพัฒนา; เส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์; วัฒนธรรมล้านนา; อำเภอบึงโขงหลง; จังหวัดบึงกาฬ

บทนำ

การท่องเที่ยวในประเทศไทยได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวในแต่ละภูมิภาคในลักษณะการ สร้างความแตกต่างให้แตกต่างกัน โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดกลยุทธ์สร้างความ รับรู้ ความ เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้เป็น “แหล่งเรียนรู้ อู่อารยธรรม” ของภาคอีสาน ด้วยการนำเสนอขายสินค้าทางการท่องเที่ยวแบบมีเรื่องราวในลักษณะ Slow Travel ใน 6 เส้นทาง ได้แก่ เส้นทางตามรอยไดโนเสาร์ เส้นทางตามรอยอารยธรรมขอม เส้นทางอารยธรรมโบราณ เส้นทางเยือนถิ่น คาทอลิก 2 Unseen เส้นทางตามรอยพระอาจารย์มั่น และเส้นทางเส้นทางแสนห่มนตราริมฝั่งโขง และชูจุดเด่น “วัฒนธรรมล้ำค่างามผืนป่าธรรมชาติ” ของภาคเหนือ ให้เป็นที่จดจำได้ด้วยการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อโทรทัศน์ และสิ่งพิมพ์ รวมทั้งจัดกิจกรรม ล่องแก่งแหล่งเหนือ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2562; Department of Tourism, 2009)

แนวโน้มการเติบโตในภาคการท่องเที่ยวของประเทศไทย ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการทั้ง ภายในประเทศและภายนอกประเทศ อาทิแนวโน้มและทิศทางการท่องเที่ยวในตลาดโลก ภาวะการแข่งขัน ความเสี่ยง พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว และวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว โดยเฉพาะ สถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบัน ที่ยังคงอยู่บนความไม่แน่นอนทั้งจากภัยธรรมชาติ โรคระบาด ความไม่ มั่นคงด้านเศรษฐกิจและการเมืองของหลายประเทศทั่วโลก ประกอบกับการพัฒนาที่ผ่านมการท่องเที่ยวไทย ยังคงมีปัญหาและอุปสรรคอีกมากมาย ซึ่งล้วนแต่เป็นปัจจัยส่งผลกระทบทางลบต่อการท่องเที่ยวไทย แต่ใน ขณะเดียวกันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสาร การเข้าถึงข้อมูลด้านการท่องเที่ยวความสะดวกสบายใน การเดินทาง และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไปตามกระแสของโลกาภิวัตน์ ทำให้แนวโน้มของจำนวน นักท่องเที่ยวทั่วโลกยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องซึ่งจะเป็นปัจจัยที่เอื้อประโยชน์และสร้างโอกาสในการพัฒนา อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทย และความนิยมในเรื่องการท่องเที่ยวที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป ปัจจุบันรูปแบบ หรือความนิยมด้านการท่องเที่ยวที่ผู้ประกอบการ หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวต้องคำนึงถึง เพื่อ การปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวให้ตอบรับกับความนิยมการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงใน อนาคต (จิรพร มหาอินทร์ และคณะ, 2555)

ในสถานการณ์เศรษฐกิจและการค้าของโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปมาตรฐานสินค้า หรือสิ่งแวดล้อม การแข่งขันทางการตลาดการค้าโลกที่มีความเข้มข้นยิ่งขึ้น ในส่วนของประเทศไทยนอกจากแสวงหาผลประโยชน์จากสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ และการค้าของโลกโดยเข้าร่วมในกลุ่มเศรษฐกิจการค้าที่มีผลประโยชน์สอดคล้องกันและผลักดันให้มีการพัฒนาอาเซียนเป็นเขตการค้าเสรี แล้วจะต้องพัฒนาสินค้าออกของไทยให้มีศักยภาพในการแข่งขันทั้งในด้านคุณภาพมาตรฐานสินค้า และประสิทธิภาพในการผลิตรักษาส่วนแบ่งตลาดสินค้าไทยในตลาดโลก การเปลี่ยนแปลงนี้ไม่เพียงส่งผลกระทบต่อธุรกิจขนาดใหญ่และขนาดกลางเท่านั้น แม้กระทั่งธุรกิจขนาดเล็กและชุมชนที่เคยมีวิถีชีวิตแบบเรียบง่ายต่างก็ได้รับผลกระทบจนส่งผลให้ชุมชนเหล่านั้นต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอด เช่น การรวมกลุ่มเพื่อผลิตและจำหน่ายสินค้าแทนการประกอบอาชีพมาเป็นระยะเวลายาวนาน แต่จากสถานการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจึงต้องมีการปรับตัวเพื่อรับภาวะเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป โดยมีสมาชิกในประกอบอาชีพทางด้านการเกษตรกรรม เพียงอย่างเดียว อำเภอบึงโขงหลง ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็น กิ่งอำเภอบึงโขงหลง เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2529 และยกฐานะขึ้นเป็น อำเภอ บึงโขงหลง เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2536 มีพื้นที่ส่วนหนึ่งติดแม่น้ำโขง แต่เดิมเป็นอำเภออยู่ในเขตการปกครองของจังหวัดหนองคาย หลังจากพระราชบัญญัติตั้งจังหวัดบึงกาฬ พ.ศ. 2554 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 128 ตอนที่ 18 ก เมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2554 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2554 แยกพื้นที่ 8 อำเภอได้แก่ บึงกาฬ เซกา โซ่พิสัย บุ่งคล้า บึงโขงหลง ปากคาด พรเจริญ และศรีวิไล ออกจากการปกครองของจังหวัดหนองคายรวมตั้งขึ้นเป็นจังหวัดบึงกาฬ อำเภอบึงโขงหลงจึงกลายเป็น 1 ใน 8 อำเภอของจังหวัดบึงกาฬตั้งแต่บัดนั้นมา บึงโขงหลง เป็นบึงน้ำขนาดใหญ่ เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำของโลก อันดับที่ 1,098 ของโลก (Wetland of International Importance) ในปี พ.ศ. 2544 มีชายหาดคำสมบูรณ์สำหรับการพักผ่อนหย่อนใจและเล่นน้ำ อยู่ห่างจากตัวอำเภอบึงโขงหลงเพียง 3 - 4 กิโลเมตร มีบริการร้านอาหารบริเวณรอบบึง เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 ได้มีปรากฏการณ์คล้ายพญานาคเล่นน้ำในบึงโขงหลง ซึ่งสื่อมวลชนจำนวนมากได้เสนอข่าวดังกล่าว และมีการทำนายว่า วันออกพรรษาจะมีปรากฏการณ์พญานาคเล่นน้ำในบึงโขงหลงอีกครั้ง และอาจจะเกิดปรากฏการณ์บั้งไฟพญานาคในบึงโขงหลง ซึ่งโดยทั่วไปบั้งไฟพญานาคจะขึ้นในแม่น้ำโขงในจังหวัดหนองคายในวันออกพรรษาของทุกปีนอกจากนั้นยังมีภู่งามและสถานที่สวยงามบนภูหลายแห่ง เช่น เจดีย์หลวงปู่เสาร์ กนตสีโล เจดีย์หลวงปู่วัง จิตติสาร พระแกะสลักบนหน้าผาภู่งาม น้ำตก และสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติอีกหลายแห่ง

คณะผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญในการที่จะศึกษาวิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนาการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศอำเภอบึงโขงหลง จังหวัดบึงกาฬ ทางด้านพื้นที่ที่เลือกทำโครงการนั้นเป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรท่องเที่ยวที่หลากหลายและยังไม่ได้มีการสำรวจที่เป็นรูปธรรม เพื่อเชื่อมโยงและพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงวัฒนธรรมในด้านรูปแบบการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีศักยภาพเพื่อสนองตอบต่อแผนพัฒนาของชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยวและประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม และเพื่อจัดการความรู้การท่องเที่ยวระดับชุมชนตามเส้นทางท่องเที่ยวที่มีศักยภาพเชิงนิเวศและวัฒนธรรม พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ กำหนดรูปแบบเส้นทางท่องเที่ยวที่มีศักยภาพเชิงนิเวศและวัฒนธรรมอำเภอบึงโขงหลง จังหวัดบึงกาฬ เชื่อมโยงจังหวัดบึงกาฬให้ยั่งยืนตลอดไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยว และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และวัฒนธรรมอำเภอบึงโขงหลง จังหวัดบึงกาฬ

2. เพื่อจัดการความรู้การท่องเที่ยวระดับชุมชนตามเส้นทางท่องเที่ยวที่มีศักยภาพเชิงนิเวศและวัฒนธรรม จังหวัดบึงกาฬ อำเภอบึงโขงหลง จังหวัดบึงกาฬ
3. เพื่อกำหนดรูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพเชิงนิเวศและวัฒนธรรมเชื่อมโยงจังหวัด บึงกาฬ
4. เพื่อพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพเชิงนิเวศและวัฒนธรรม อำเภอ บึงโขงหลง จังหวัดบึงกาฬจังหวัดบึงกาฬ
5. เพื่อนำเสนอรูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพเชิงนิเวศและวัฒนธรรมเชื่อมโยงอำเภอ บึงโขงหลง จังหวัดบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ

การทบทวนวรรณกรรม

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมสำคัญที่นำรายได้เข้าสู่ประเทศไทย และยังช่วยพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อย่างไรก็ตามสถานการณ์ตลาดการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ได้มีการแข่งขันอย่างรุนแรง ทำให้ประเทศไทยต้องปรับทิศทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยใช้อัตลักษณ์ของประเทศ เช่น การท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม

บทความวิชาการนี้ มีจุดมุ่งหมายในการเสนอแนวคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ขั้นตอนการพัฒนาการตลาดการเสนอรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มีความสมดุลในมิติทางวัฒนธรรม และเศรษฐกิจอันจะนำไปสู่การจัดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน สังคมในปัจจุบันมีความตระหนักถึงความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมและเทศกาล รวมถึงมรดกทางวัฒนธรรม พื้นบ้านมากขึ้น ทั้งนี้การตื่นตัวของวัฒนธรรมประกอบกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของในแต่ละพื้นที่เป็นจุดกำเนิดของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังจะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้กลายเป็นศูนย์กลางของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในยุโรป อีกทั้งประเทศอื่นๆ ได้พยายามที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศของตนเอง (Nzama et al, 2005)

นอกจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะสามารถนำรายได้เข้าสู่ประเทศ และนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจทั้งระดับประเทศ และระดับภูมิภาคแล้ว การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสืบทอดวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป สำหรับประเทศไทยแล้วการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่สร้างรายได้ และการจ้างงานให้กับประเทศไทยเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตามกลางการแข่งขันของตลาดท่องเที่ยวที่สูงขึ้น กระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงได้รับความสนใจเพิ่มสูงขึ้นเนื่องจากแหล่งท่องเที่ยว และมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศไทย มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และได้มีการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมสืบเนื่องมาเป็นเวลานาน ดังนั้น บทความวิชาการนี้ จะเน้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยจะแสดงถึงแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทย โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

อีกประการหนึ่งคือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นแนวคิดใหม่ในการพัฒนา และเป็นการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดผลกระทบในทางลบน้อยที่สุดแนวคิดนี้ได้รับความสนใจจากประเทศต่าง ๆ นับตั้งแต่ พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา โดยได้รับความสนับสนุนจากองค์การสหประชาชาติ และองค์การการท่องเที่ยวโลก ประเทศไทย ก็ได้รับเอาแนวคิดนี้มาศึกษาและดำเนินการจนปรากฏผลเป็นรูปธรรมมากพอสมควร

จากการศึกษาถึงผลกระทบของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีต่อประเทศไทยในระยะเวลาที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่า มีทั้งผลกระทบทั้งสองทางคือ ผลกระทบในทางบวก และผลกระทบในทางลบ

ผลกระทบในทางบวก จะทำให้เกิดรายได้จากการใช้จ่ายใช้สอยของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าเป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศก็จะทำให้ประเทศไทยมีรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศเพิ่มขึ้นอีกทางหนึ่ง นอกเหนือไปจากการส่งสินค้าออก นอกจากนี้เงินที่นักท่องเที่ยวต่างชาตินำไปใช้จ่ายใช้สอยย่อมกระจายไปสู่ท้องถิ่นที่มีแหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ ทำให้เศรษฐกิจของท้องถิ่นนั้น ๆ ดีขึ้นนอกจากผลดีทางด้านเศรษฐกิจแล้วนั้น

ยังก่อให้เกิดผลดีทางด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมซึ่งกันและกันระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในท้องถิ่นอีกด้วย

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable tourism) เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable development) ซึ่งนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวได้ให้ความสนใจเรื่องการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนกันมากขึ้น เนื่องจากความตื่นตัวด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการท่องเที่ยวที่หันมานิยมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีผู้กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไว้หลายทฤษฎี ดังนี้

องค์การ Eastern Caribbean states (OECS) ให้คำจำกัดความว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนหมายถึง การใช้ประโยชน์สูงสุดในทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาประเทศ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาค และการเลี้ยงดูตนเองเพื่อสร้างประสบการณ์ที่ดีให้แก่ผู้มาเยือน และเป็นการปรับปรุงคุณภาพชีวิต โดยความร่วมมือของหลายๆ ฝ่าย ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนในท้องถิ่นนั้น ๆ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ขอให้ราชบัณฑิตยสถานช่วยบัญญัติคำจำกัดความของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมและสุนทรียภาพ โดยใช้ทรัพยากรอันทรงคุณค่าอย่างชาญฉลาดสามารถรักษาเอกลักษณ์ของธรรมชาติ และวัฒนธรรมไว้ได้นานที่สุด เกิดผลกระทบน้อยที่สุด และใช้ประโยชน์ได้ยาวนานที่สุด (สำนักงานท่องเที่ยวจังหวัดบึงกาฬ, 2566)

ส่วน บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable tourism) ว่าหมายถึง การท่องเที่ยวของกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มเล็กที่มีการจัดการอย่างดีเยี่ยม เพราะสามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวให้มีความดึงดูดใจอย่างไม่เสื่อมคลาย และธุรกิจท่องเที่ยวมีการปรับปรุง คุณภาพให้ได้ผลกำไรอย่างเป็นธรรม โดยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยียนสม่ำเสมออย่างเพียงพอ แต่มีผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมที่สุดอย่างยั่งยืนยาว จากทัศนะต่าง ๆ ที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึงการท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่น ภายใต้ขีดความสามารถของธรรมชาติที่จะรองรับได้ และตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีต่อกระบวนการท่องเที่ยวอีกทั้งประชาชนทุกส่วนต้องได้รับผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคกัน รวมถึงมีการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ในขณะที่ยังสามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และระบบนิเวศของท้องถิ่นนั้นไว้ได้

การมีส่วนร่วม หมายถึง ความร่วมมือของประชาชน หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมนั้นไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ เอกชน หรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมคิดวางแผนร่วมตัดสินใจร่วมดำเนินการ และร่วมประเมินผล อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งหมดในฐานะที่มีส่วนได้ส่วนเสียด้วยความสมัครใจเพื่อให้กิจกรรมนั้นบรรลุผลสำเร็จ ซึ่งมักจะมีความแตกต่างกันตามจุดมุ่งหมายของแต่ละหน่วยงานหรือบุคคลการมีส่วนร่วม หมายถึงการร่วมมือการมีส่วนร่วมในบางสิ่งบางอย่างซึ่งรวมถึงความรับผิดชอบ หรือเป็นการมีส่วนร่วมในการพบปะสังสรรค์ทางสังคม รวมถึงการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคล และการมีส่วนร่วมของกลุ่ม การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาสังคมต่าง ๆ เนื่องจากสามารถสร้างความยั่งยืนตามมา ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมดังต่อไปนี้จึงมีผู้ให้ความหมายของคำว่า “การมีส่วนร่วม” ไว้มากมาย ขึ้นกับลักษณะงานที่เกี่ยวข้อง และเป้าประสงค์ (Goal) ของงานนั้น

ความหมายศักยภาพกลุ่มผู้ประกอบการ

การเป็นผู้ประกอบการ (entrepreneurship) เป็นลักษณะของปัจเจก หรือกลุ่มคน ที่เป็นผู้สร้างองค์กรใหม่ หรือปรับปรุงการทำงานใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสร้างโอกาสทางธุรกิจ (Onuoha, 2007) หรือการเป็นผู้ประกอบการเป็นกระบวนการภายในของมนุษย์เพื่อการสร้างประโยชน์ผลิตภัณฑ์และคุณค่า ธุรกิจ ด้วยการ กำหนดความเป็นตัวตน การประเมินคุณค่า การแสวงหาโอกาส ความคิดเชิงสร้างสรรค์และนวัตกรรม และการแปล ความหมาย (Majid & Koe, 2012)

ฉัตยาพร เสมอใจ และคณะ (2552) ได้กล่าวถึงผู้ประกอบการไว้ว่า เป็นนักธุรกิจที่มองเห็นโอกาสมีวิสัยทัศน์ที่จะดำเนินกิจการและยอมรับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น โดยได้อธิบายถึงคุณลักษณะของผู้ประกอบการไว้ว่า จะต้องเป็นผู้ที่มีความกล้าเสี่ยงในการตัดสินใจ มีความคิดสร้างสรรค์ ในการริเริ่มสิ่งใหม่ในด้านพัฒนาการผลิต การตลาด การพัฒนาผลิตภัณฑ์เป็นผู้มีลักษณะความเป็นผู้นำ เพื่อเอาชนะอุปสรรค มีความอดทนต่อปัญหาต่าง ๆ รวมถึงความรับผิดชอบต่องานที่ตนได้ทำไว้ มีความสามารถในการบริหารงานให้ประสบความสำเร็จ สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม ที่เปลี่ยนแปลงและมีผลกระทบต่อธุรกิจที่ดำเนินการ มีความมุ่งมั่นต่อความสำเร็จด้วยความสามารถ สติปัญญา ไม่ย่อท้อต่อความลำบาก สรุปได้ว่าการเป็นผู้ประกอบการจะต้องเป็นผู้ที่ต้องมีการตัดสินใจในการดำเนินธุรกิจโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ การมีความมุ่งมั่นเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ ภายใต้การบริหารจัดการที่ดีสามารถยอมรับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นเพื่อนำธุรกิจไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้

การบริหารจัดการธุรกิจชุมชน ความหมายของธุรกิจชุมชน (ขวัญมล ดอนขวา, 2556) ได้ให้ความหมาย ธุรกิจชุมชนว่าหมายถึง ชุมชนหรือสหกรณ์ที่เกิดจากการรวมตัวโดยสมัครใจของประชาชนเพื่อทำธุรกิจชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์และอุดมการณ์ร่วมกัน ดำเนินการโดยชุมชน กล่าวคือ สมาชิกมีส่วนร่วมในการลงทุน

อภิชัย พันธเสน และคณะ (อ้างถึงใน ขวัญมล ดอนขวา, 2556) ได้ให้ความหมายธุรกิจชุมชน หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลหรือองค์กรในชุมชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกิจกรรมโดยช่วยดำเนินงานบางส่วน หรือทั้งหมดมีการร่วมทุนร่วมผลิตร่วมดำเนินธุรกิจ และร่วมรับประโยชน์โดยเป็นธุรกิจที่มาจากความต้องการของชุมชน สรุปได้ว่า ธุรกิจชุมชนเป็นธุรกิจขนาดเล็กที่เกิดจากการรวมตัวของคนในชุมชน อาจอยู่ในรูปของ กลุ่มเกษตรกรในชุมชนหรือสหกรณ์ร่วมกันดำเนินการทั้งในด้านการร่วมลงทุนการทำงานให้เกิดประโยชน์ ตามความต้องการของชุมชน ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ ของธุรกิจชุมชน

โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ (2558) กล่าวว่า ธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็กล้วนมีการแข่งขันที่รุนแรง วิสาหกิจชุมชนเป็นธุรกิจขนาดเล็ก จัดทำขึ้นเพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเองเพื่อจัดการทรัพยากร ผลผลิตความรู้ ภูมิปัญญาทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสังคมให้เกิดประสิทธิภาพและยั่งยืน เกิดประโยชน์ให้ชุมชน เกิดรายได้ เกิดความเข้มแข็งให้กับชุมชน ดังนั้น เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขัน ต้องมีแนวทางในการบริหารจัดการดังนี้

แนวคิดในการประเมินมูลค่าทางเศรษฐกิจ

การประเมินมูลค่าทางเศรษฐกิจของโครงการส่งเสริม SMEs ภายใต้งบประมาณการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยหลัก 3 วิธีได้แก่ การวิเคราะห์ผลได้และต้นทุนของโครงการ (Cost-Benefit Analysis) การคำนวณหาตัวทวีคูณทางเศรษฐกิจของโครงการส่งเสริม SMEs และการสำรวจภาคสนามการวิเคราะห์ผลได้และต้นทุนของโครงการ(Cost-Benefit Analysis)

การวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบผลประโยชน์และต้นทุนของการดำเนินโครงการหรือกิจกรรม ซึ่งประโยชน์ที่เกิดขึ้นนี้มีทั้งประโยชน์ทางการเงิน (ประโยชน์ทางตรง) ประโยชน์ทางเศรษฐศาสตร์ และประโยชน์ทางสังคม (ประโยชน์ทางอ้อม) ที่สามารถตีมูลค่าและวัดออกมาในรูปของตัวเงิน เพื่อเปรียบเทียบกับต้นทุนของการดำเนินโครงการได้ซึ่งจะนำไปสู่การประเมินความคุ้มค่า ในการบริหารจัดการทรัพยากรและงบประมาณ

ความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ = ผลประโยชน์รวมที่ประเมินเป็นตัวเงินได้- งบประมาณที่เบิกจ่าย ตัวทวีคูณทางเศรษฐกิจ (Multiplier)

การลงทุนหรือใช้จ่ายในโครงการใดโครงการหนึ่งไม่ได้ก่อให้เกิดผลได้ทางเศรษฐกิจเพียงแค่ครั้งเดียวเท่านั้น แต่มีการขยายขนาดขึ้นตามหลักการของตัวทวีคูณทางเศรษฐกิจส่งผลให้ผลได้ที่เกิดขึ้นในระบบมีขนาดใหญ่กว่าค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในตอนแรกสุดของผู้ประกอบการ

ตัวทวีคูณทางเศรษฐกิจ = (ผลกระทบทางตรง+กระทบทางอ้อม+ผลกระทบชักนำ)/ผลกระทบทางตรง
ผลการประเมินความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ

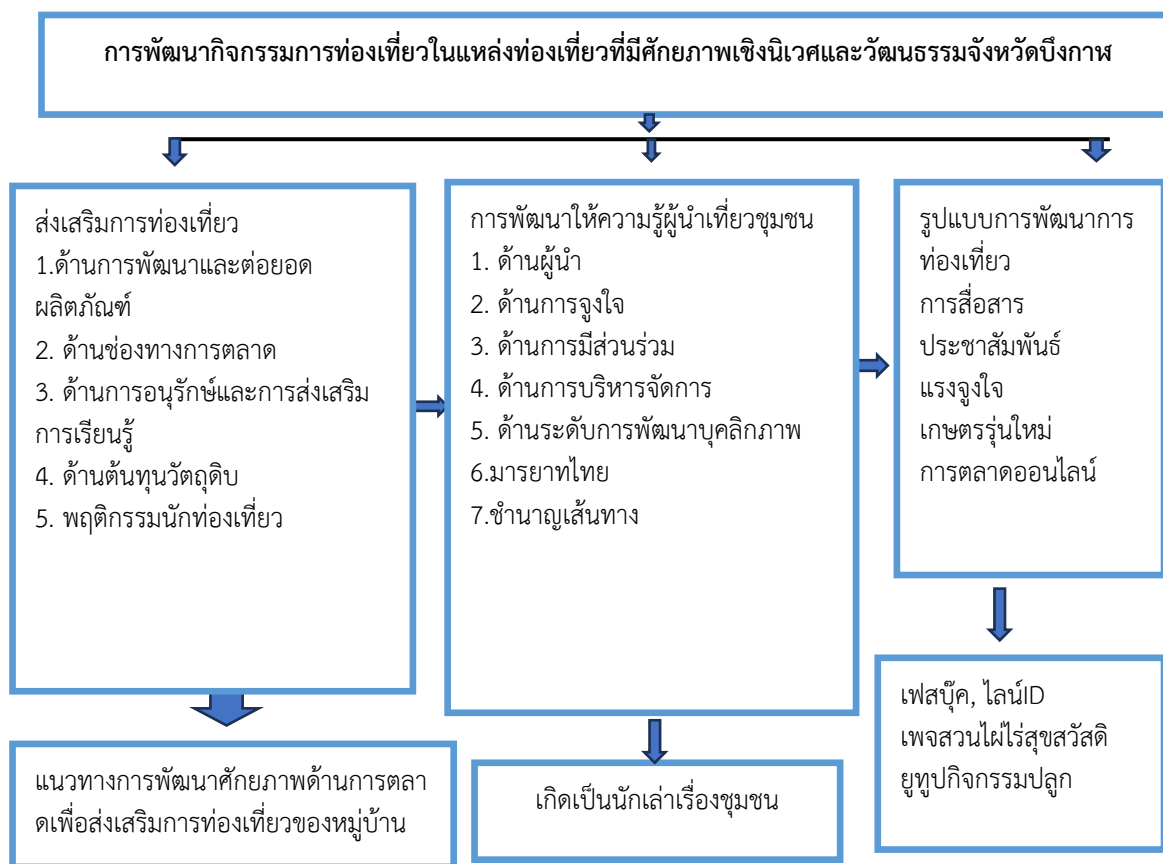
ความคุ้มค่าของโครงการสนับสนุน SMEs สามารถคำนวณได้จากงบประมาณที่ถูกใช้ไปในการดำเนินโครงการหักลบด้วยผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินที่ผู้ประกอบการ SMEs ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ โดยงบประมาณที่ใช้ไปในการดำเนินโครงการจะคำนวณจากงบประมาณที่มีการเบิกจ่ายจริง ปีงบประมาณ 2559 การส่งเสริม SME มีการลงทุนในการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน และการจัดซื้อ/จัดทำฐานข้อมูล อันจะทำให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินงานโครงการขั้นต่อไปทำให้การประเมินผลประโยชน์ที่สามารถประเมินเป็นตัวเงินได้ภายในเวลา 1 ปีมีมูลค่าน้อยกว่าประโยชน์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นจริงความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจจากการดำเนินโครงการส่งเสริม SME ปีงบประมาณ 2559 การส่งเสริม SME มีการลงทุนในการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน และการจัดซื้อ/จัดทำฐานข้อมูล อันจะทำให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินงานโครงการขั้นต่อไป ทำให้การประเมินผลประโยชน์ที่สามารถประเมินเป็นตัวเงินได้ภายในเวลา 1 ปีมีมูลค่าน้อยกว่าประโยชน์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นจริง

หลักของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญ คุณค่าประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของทรัพยากรวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวนั้นเพื่อเป็นข้อมูลให้นักท่องเที่ยวในการเพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ในการเข้าชม ในขณะเดียวกันก็จะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น
2. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการปลูกฝังสร้างจิตสำนึกของคนในชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความรักหวงแหนรักษาและดึงดูดชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรของตนด้วยและได้รับประโยชน์ตอบแทนจากการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจ้างงานการบริการนำเที่ยว การให้บริการขนส่ง การให้บริการที่พัก การขายสินค้าที่ระลึก เป็นต้น
3. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความเข้าใจในวัฒนธรรมและได้รับความเพลิดเพลิน พร้อมทั้งสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม
4. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการเคารพวัฒนธรรมของเพื่อนบ้าน หรือของชุมชนอันรวมทั้งเคารพในวัฒนธรรมศักดิ์ศรีและผู้คนของตนเองด้วย

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาอิสระในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพเชิงนิเวศและวัฒนธรรม จังหวัดบึงกาฬ

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา: งานวิจัยนี้ได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ทำการวิจัยด้านรูปแบบพัฒนาการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศ จังหวัดบึงกาฬ โดยศึกษาด้านต้องการพัฒนา 4 ด้าน คือ 1) การบริหารจัดการกลุ่มท่องเที่ยว 2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ 3) การบริหารจัดการร้านค้าชุมชน และ 4) ผู้นำเที่ยวชุมชน (ตำนานเรื่องเล่าของถ้ำนาคา) รวมถึงประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงทำการจัดประเภทแหล่งท่องเที่ยว จัดทำเส้นทางท่องเที่ยว รวมถึงการทดสอบเส้นทางท่องเที่ยวแห่งใหม่ จัดทำคู่มือท่องเที่ยว และการหาแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยว เตรียมความพร้อม ชี้แจงวัตถุประสงค์ เป้าหมายของโครงการ คณะกรรมการศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และลงพื้นที่ประเมินแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยว คัดเลือกกลุ่มชุมชน/สรุป วิเคราะห์ผลการประเมิน และ สร้างกระบวนการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรตามเส้นทางท่องเที่ยวที่ถูกคัดเลือกจากกลุ่มองค์กร /จัดทำและพัฒนาหลักสูตรพัฒนาทรัพยากรตามความต้องการของชุมชนพื้นที่เส้นทางของการท่องเที่ยว ศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ชุมชนท่องเที่ยวต้นแบบฝึกอบรมผู้นำเที่ยวชุมชน พัฒนาศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวการบริหารจัดการท่องเที่ยว แล้วรายงานผลการดำเนินงานโครงการ

ขอบเขตด้านตัวแปร: การวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยออกแบบการวิจัยด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรเชิงคุณภาพ (Qualitative Variable) ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) คือ นำเสนอรูปแบบเส้นทาง

ท่องเที่ยวที่มีศักยภาพเชิงนิเวศและวัฒนธรรมเชื่อมโยงเชิงนิเวศและวัฒนธรรม อำเภอบึงโขงหลง จังหวัดบึงกาฬ

ขอบเขตด้านประชากร: ผู้ที่เกี่ยวข้องทางการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและเอกชน ผู้ประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวต่างชาติ ประชาชนชาวบ้านและผู้ที่มีความรู้ด้านประวัติศาสตร์ชุมชน ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ ผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนันผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่มท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และประธานกลุ่มด้านวัฒนธรรม และประธานกลุ่มผู้นำร่องในการจัดการที่พักท่องเที่ยวในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม อำเภอบึงโขงหลง จังหวัดบึงกาฬ

ขอบเขตด้านพื้นที่: พื้นที่ดำเนินงานในเขตพื้นที่จังหวัดบึงกาฬ โดยการลงพื้นที่ของคณะกรรมการประเมินจากทุกภาคส่วน ประกอบด้วย สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดบึงกาฬ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดบึงกาฬ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดบึงกาฬ สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดบึงกาฬ ตัวแทนของอำเภอทุกอำเภอ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ร่วมประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยวจังหวัดบึงกาฬ วิเคราะห์ สรุปผล จากการประเมินวิเคราะห์ความต้องการของชุมชน พื้นที่ตามเส้นทางท่องเที่ยวด้านสินค้าและด้านบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม อำเภอบึงโขงหลง จังหวัดบึงกาฬ

ขอบเขตด้านระยะเวลา: ใช้เวลาทั้งสิ้น 12 เดือน

เครื่องมือวิจัย: แบบสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยว แบบประเมินทรัพยากรการท่องเที่ยว แบบสอบถามนักท่องเที่ยว แบบสัมภาษณ์ เครื่องบันทึกเสียง คอมพิวเตอร์ และกล้องถ่ายภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูล: ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) การตรวจสอบข้อมูล และการแปลผล การวิเคราะห์ข้อมูล ในงานวิจัยนี้ ใช้วิธีวิเคราะห์เชิงคุณภาพ วิเคราะห์เนื้อหา ความสอดคล้องของเนื้อหาบททฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การตรวจสอบข้อมูล ข้อมูลเบื้องต้นที่ได้จากการวิจัยตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิจัย และเกณฑ์ของกรมการท่องเที่ยว โดยอ้างอิงจากเอกสาร บันทึก สถิติที่ได้จากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ การแปลผล ใช้การแปลผลตามหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการวิจัย โดยยึดหลักที่เป็นมาตรฐานที่ได้จากการทบทวน วรรณกรรม ทฤษฎี และแนวคิดงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย

ผลการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามนี้ สอดคล้องกับประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับในวิจัยเรื่อง รูปแบบพัฒนาการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรม, ถ้ำนาคา อำเภอบึงโขงหลง จังหวัดบึงกาฬ พบว่า ความคิดเห็นเป็นรายบุคคลผู้ที่เกี่ยวข้องทางการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐพลัดอำเภอบึงโขงหลง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์หมากแข้ง (นายนิมนต์ ชานูจิต) และ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์หมากแข้ง (จำเริญเศกสรรค์ ศักขินาดี) มีความคิดเห็นว่า ควรเน้นด้านการจัดการ และด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งในด้านการจัดการจะเน้นในการใช้ แอปพลิเคชัน QueQ ของกรมอุทยานแห่งชาติ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวจำนวน 700 คนต่อวัน ปัจจุบันมีผลสะท้อนต่อการขึ้นถ้ำนาคาจากนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ทั้งเรื่องของการจองขึ้นถ้ำและจำนวนผู้มาเที่ยวในแต่ละวันสำหรับผู้นำเที่ยวท้องถิ่นเพื่อขึ้นถ้ำนาคา ควรมาตรฐานเดียวกันในการนำเที่ยวสามารถคัดกรองบุคคลที่จะมาเป็นผู้นำเที่ยวท้องถิ่น เช่น มีบุคลิกภาพ ลักษณะที่ดี เหมาะสมกับการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เป็นต้น และอาจเพิ่มเติมด้านภาษาอังกฤษเพื่อความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวได้ ทั้งนี้ไกด์ท้องถิ่นต้องมีการลงทะเบียนกับทางกรมอุทยานแห่งชาติและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสามารถติดตามได้สะดวกขึ้นคำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ถ้ำนาคา ซึ่งประกอบด้วยประชาชนในท้องถิ่น

และกรมอุทยานแห่งชาติ โดยในสมัยก่อนประชาชนสามารถขึ้นไปบนพื้นที่ป่าได้ พอมีกฎหมายว่าด้วยอุทยานแห่งชาติบังคับใช้จึงทำให้พื้นที่ดังกล่าวมีเจ้าหน้าที่ของกรมอุทยานแห่งชาติเข้ามาดูแลเน้นการแก้ปัญหาด้านการนำเที่ยวบนถ้ำนาคา, ด้านสาธารณสุข, และเรื่องของการกู้ชีพ โดยในด้านการนำเที่ยวจะเกิดปัญหาในความแตกต่างระหว่างผู้นำเที่ยวทั่วไปและผู้นำเที่ยวท้องถิ่น ข้อแตกต่างคือผู้นำเที่ยวท้องถิ่นจะได้รับการอบรมหลักสูตร 3 วัน จากกระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬา

ซึ่งสามารถแยกประเด็นรูปแบบพัฒนาการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรมถ้ำนาคาที่สำคัญดังนี้

1. การจัดการด้านการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม:

○ เน้นการจัดการท่องเที่ยวผ่านการใช้แอปพลิเคชัน QueQ ของกรมอุทยานแห่งชาติ เพื่อจำกัดจำนวนผู้เยี่ยมชมถ้ำนาคาไม่เกิน 700 คนต่อวัน เนื่องจากมีจำนวนผู้เข้าชมเพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการการจองและการขึ้นถ้ำ

2. มาตรฐานผู้นำเที่ยวท้องถิ่น:

○ ควรมีมาตรฐานเดียวกันในการคัดเลือกผู้นำเที่ยวท้องถิ่น โดยพิจารณาจากบุคลิกภาพและคุณสมบัติที่เหมาะสมในการให้บริการนักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างชาติ

○ ควรเพิ่มเติมทักษะภาษาอังกฤษให้ผู้นำเที่ยวท้องถิ่นเพื่อสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว

3. การลงทะเบียนและติดตามผู้นำเที่ยวท้องถิ่น:

○ ผู้นำเที่ยวท้องถิ่นต้องลงทะเบียนกับกรมอุทยานแห่งชาติและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถติดตามการทำงานได้สะดวกขึ้น

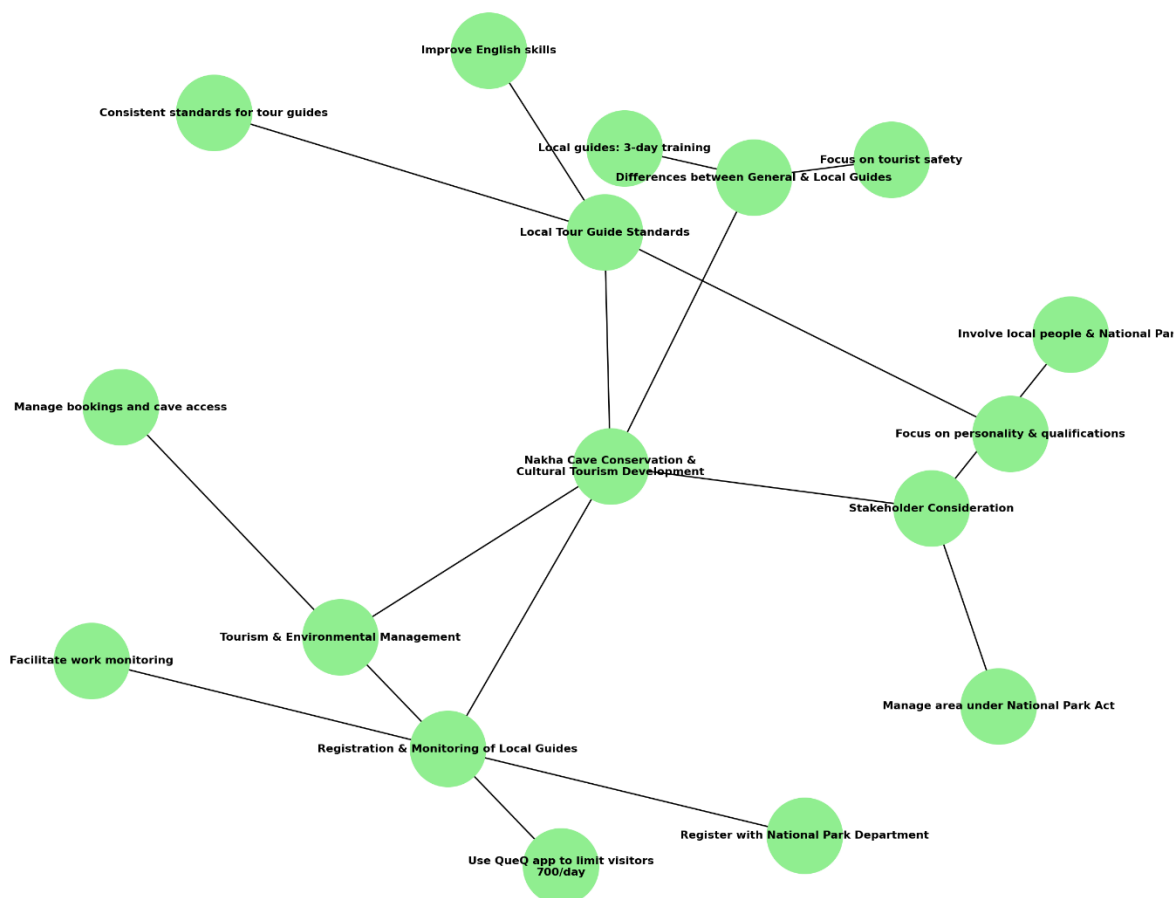
4. การคำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย:

○ เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นและกรมอุทยานแห่งชาติในการจัดการพื้นที่ถ้ำนาคาจากเดิมที่ประชาชนสามารถขึ้นไปได้อิสระจนกว่ามีกฎหมายอุทยานแห่งชาติบังคับใช้

5. ความแตกต่างระหว่างผู้นำเที่ยวทั่วไปและผู้นำเที่ยวท้องถิ่น:

○ ผู้นำเที่ยวท้องถิ่นจะได้รับการอบรม 3 วันจากกระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬา เน้นด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวในทุกกรณี

Mind Map: Nakha Cave Conservation & Cultural Tourism Development

แผนภาพที่ 2 รูปแบบการพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์ถ้ำนาคาและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

รูปแบบการพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์ถ้ำนาคาและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเน้นที่ 5 ด้านหลัก ประการแรก การจัดการการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมได้รับการควบคุมผ่านแอปพลิเคชัน QueQ เพื่อจำกัดจำนวนผู้เยี่ยมชมต่อวันให้ไม่เกิน 700 คน เพื่อให้แน่ใจว่าสามารถจัดการการจองและการเข้าถ้ำได้ดีขึ้น ประการที่สอง กำหนดมาตรฐานมัคคุเทศก์ท้องถิ่น โดยเน้นที่คุณสมบัติ บุคลิกภาพ และทักษะภาษาอังกฤษที่ดีขึ้น เพื่อยกระดับประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว ประการที่สาม มัคคุเทศก์ท้องถิ่นต้องลงทะเบียนกับกรมอุทยานแห่งชาติเพื่อให้ง่ายต่อการตรวจสอบและควบคุมดูแล ประการที่สี่ ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยให้ชุมชนท้องถิ่นและกรมอุทยานแห่งชาติเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่มีการบังคับใช้พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ และประการสุดท้าย มัคคุเทศก์ท้องถิ่นได้รับการฝึกอบรมเฉพาะทาง โดยเน้นที่ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ซึ่งทำให้แตกต่างจากมัคคุเทศก์ทั่วไป แนวทางแบบบูรณาการนี้ช่วยให้การพัฒนาการท่องเที่ยวยั่งยืนใน

อภิปรายผล

สรุปที่เห็นภาพจริงจะเสนอให้ใครและทำหน่วยงานร่วมกันเพื่อให้ได้งบประมาณเราทำเองสรุปเพิ่มเติมจากนายก อบต. คือ เพิ่มเรื่องการท่องเที่ยว, ผู้นำเที่ยว ที่สำคัญคือมีการใช้งบประมาณต่าง ๆ อาจขอความ

ร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งนี้อาจใช้การบริหารจัดการเรื่องการเขียนโครงการจากธรรมนูญสุขภาพได้ สรุปเพิ่มเติมจากปลัดอำเภอ คือ การใช้การสนทนา (Focus Group) แบบนี้เป็นสิ่งที่ดีมากถือเป็นการเสนอความคิดเห็นแบบมีส่วนร่วมกัน ได้ทราบข้อมูลจากนักท่องเที่ยวถ้ำนาคา และข้อมูลจากไกด์ ได้ตรงประเด็น ดังนั้นจะทำให้การวางแผนการบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยต้องประสานทั้ง กรมอุทยานแห่งชาติ, องค์การบริหารส่วนตำบล และผู้นำท้องถิ่น ช่วยกันขับเคลื่อนกันต่อไป ที่สอดคล้องกับมินตรา ติรณปริญญ์ (2559) ได้ทำการศึกษการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริเวณเทศบาลตำบลอัมพวาเขตพื้นที่ใกล้เคียงพบว่า การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการจัดการการประสานงานด้านต่างๆ 6 ด้าน คือ ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ด้านการมีส่วนร่วมของประชากรท้องถิ่น ด้านการจัดการโดยสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว ด้านการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกแก่ประชาชนและเยาวชน ด้านการส่งเสริมการตลาดและนำเที่ยวและด้านการส่งเสริมการลงทุน โดยเทศบาลอัมพวามีศักยภาพหลายๆ ด้านเหมาะสมสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งเป็นรูปแบบการพัฒนาที่เหมาะสมกับทรัพยากรและข้อจำกัดภายในพื้นที่ ภายใต้แนวทางการอนุรักษ์โดยควรต้องมีการแบ่งเขตการใช้ที่ดินเพื่อการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวและสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวในเทศบาล และพื้นที่ใกล้เคียงแบบครบวงจรรวมทั้งควบคุมและส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ต่าง ๆ เช่นพื้นที่บริเวณตลาดน้ำอูทยาน ร.2 มูลนิธิชัยพัฒนา และบริเวณริมเขื่อนหน้าท่าเรืออัมพวา เป็นต้น

นอกจากนั้นในด้านการนำเที่ยวจะเกิดปัญหาในความแตกต่างระหว่างผู้นำเที่ยวทั่วไปและผู้นำเที่ยวท้องถิ่น ข้อแตกต่างคือผู้นำเที่ยวท้องถิ่นจะได้รับการอบรมหลักสูตร 3 วัน จากกระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬา สอดคล้องกับงานวิจัยของ อุทิศ ทาหอม, พิเชิต วันดี และ สำราญ ธุระตา (2558) ศึกษาสถานการณ์ปัญหาและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านตามา และชุดประสบการณ์ความรู้ในการนำทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน เพื่อค้นหารูปแบบทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบ้านตามาเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวทุกกรณีเป็นหลัก การจัดการเชิงระบบ มีทั้งภายใน และภายนอก Focus เน้นด้านการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว โดยมีส่วนร่วมจากกระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬา, กรมอุทยานแห่งชาติ, ไกด์ท้องถิ่น ประมาณ 700 คน จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนาให้ดีขึ้น ทั้งนี้การบริหารจัดการเกิดจากชุมชนประมาณ 70% จากท้องถิ่นประมาณ 30% นำข้อเสนอแนะจากผลประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บริการมาปรับปรุงพัฒนาการบริหารจัดการให้เป็นรูปธรรม ถือเป็นการบริหารจัดการเชิงนโยบาย ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์ปัจจัยภายใน (จุดแข็ง, จุดอ่อน) และการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก (โอกาส, อุปสรรค) ของหน่วยงาน 2) ข้อเสนอเชิงนโยบาย จากองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เน้นด้านคนและการจัดการ ส่วนที่สำคัญคือคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) ที่เกิดจากการบูรณาการระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน อีกทั้ง สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ (สสอ.) ที่มีโครงการช่วยเหลือและพัฒนาหลายฝ่าย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

รูปแบบพัฒนาการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรม, ถ้ำนาคา อำเภอบึงโขงหลง จังหวัดบึงกาฬ ในปัจจุบันยังไม่มีครอบคลุมมากเพียงพอในเรื่องของช่องทางในการสื่อสารการตลาด ส่วนใหญ่จะมีเพียงร้านค้าเท่านั้น ดังนั้น จึงควรส่งเสริมการตลาดทางระบบอินเทอร์เน็ต เพื่อสร้างความ

สะดวกสบาย และยังเป็นการสร้างการรับรู้ให้กับลูกค้า อีกทั้งยังขยายตลาดสู่กลุ่มลูกค้าในพื้นที่อื่นๆ ได้อย่างง่ายดายผ่านการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มีประสิทธิภาพให้มากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรส่งเสริมการสร้างความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ทั้งระดับอุดมศึกษาและอาชีวศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานพาณิชย์จังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชน เกษตรอำเภอ จังหวัด กรมหม่อนไหม หน่วยงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชน รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อจัดสรรงบประมาณ และส่งเสริมเครือข่าย การทำงานให้กับผู้ผลิต เพื่อให้ผู้ผลิตมีความสามารถที่จะขายสินค้าได้เองโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง ซึ่งจะทำให้ผู้ผลิตมีรายได้มากขึ้นและไม่ถูกกดราคา

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำการศึกษาเพิ่มเติมในพื้นที่ที่เป็นแหล่งผลิตผ้าฝ้ายลายประจำถิ่น เพิ่มเติม เนื่องจากในแต่ละพื้นที่จะมีบริบทที่แตกต่างกัน เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาธุรกิจการตลาดด้านการท่องเที่ยว และยั่งยืนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลิตเองขายเอง และของประเทศไทยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2562). *Amazing go local*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- ขวัญกมล ดอนขวา. (2556). *การจัดการธุรกิจชุมชนบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- โฆสิต บันเปี่ยมราษฎร์. (2558). *ยุทธศาสตร์ธุรกิจ SMEs*. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- จิรพร มหาอินทร์ และคณะ. (2555). *การดำเนินงานและการส่งเสริมศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าและเครื่องแต่งกาย จังหวัดปทุมธานี*. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- ฉัตยาพร เสมอใจ และคณะ. (2552). *การจัดการธุรกิจขนาดย่อม*. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา.(2548). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์
- มินตรา ติรณปริญญ์ .(2559). *การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในบริเวณเทศบาลตำบลอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียง*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานท่องเที่ยวจังหวัดบึงกาฬ. (2566). *แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจในจังหวัดบึงกาฬ*. Retrieved October 6, 2023, from https://bungkan.mots.go.th/news_view.php?nid=352
- Department of Tourism. (2009). *The Department of Tourism (DOT) commemorates the 10th year since Republic Act 9593, better known as the Tourism Act of 2009, was signed into law*. Retrieved from: tourism.gov.ph/files/TourismAct2ndStage/Terms%20of%20Reference.pdf
- Majid, I. A., & Koe, W.-L. (2012). Sustainable Entrepreneurship (SE): A Revised Model Based on Triple Bottom Line (TBL). *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 2(6), 293–310.
- Nzama, A.T, Magi, L. M., & Ngcobo, N. R. (2005). *Workbook-I Tourism Workbook for Educators: 2004 Curriculum Statement (Unpublished Tourism Workshop Educational Materials)*.

Centre for Recreation & Tourism, UZ, and Tourism KwaZulu-Natal, University of Zululand.

Onuoha, G. (2007). Entrepreneurship. *AIST International Journal*, 10, 20-32